

Preken over Lukas 10, 25–37: Den barmhjertige fremmede

Lukas 10,25–37

Den barmhjertige samaritanen

25 Da sto en lovkyndig fram og ville sette Jesus på prøve. «Mester», sa han, «hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?» 26 «Hva står skrevet i loven?» sa Jesus. «Hvordan leser du?» 27 Han svarte: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand, og din neste som deg selv.» 28 Da sa Jesus: «Du svarte rett. Gjør det, så skal du leve.» 29 Men han ville rettferdiggjøre seg selv og spurte Jesus: «Hvem er så min neste?» 30 Jesus tok dette opp og sa: «En mann var på vei fra Jerusalem ned til Jeriko. Da falt han i hendene på røvere. De rev klærne av ham, skamslo ham og lot ham ligge der halvdød. 31 Nå traff det seg slik at en prest kom samme vei. Han så ham, men gikk utenom og forbi. 32 Det samme gjorde en levitt. Han [kom,] så mannen og gikk rett forbi. 33 Men en samaritan som var på reise, kom også dit hvor han lå, og da han fikk se ham, fikk han inderlig medfølelse med ham. 34 Han gikk bort til ham, helte olje og vin på sårene hans og forbandt dem. Så løftet han mannen opp på eselet sitt og tok ham med til et herberge og pleiet ham. 35 Neste morgen tok han fram to denarer, ga dem til verten og sa: 'Sørg godt for ham. Og må du legge ut mer, skal jeg betale deg når jeg kommer tilbake.' 36 Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som ble overfalt av røvere?» 37 Han svarte: «Den som viste barmhjertighet mot ham.» Da sa Jesus: «Gå du og gjør som han.»

Kjære alle sammen!

Først av alt vil jeg benytte anledningen til å takke for noen fine dager her i Lødingen og Vestbygd. Det har være flotte dager med gode opplevelser og møter med små og store. Etterpå ser jeg frem til å komme inn på våre betraktninger etter visitasen i visitasforedraget.

I dag møter vi en av de mest kjente lignelsene i Det nye testamentet – fortellingen om den barmhjertige samaritan. En tekst som ved første øyekast kan virke som en enkel oppfordring til nestekjærlighet, men som

ved nærmere ettersyn rommer en radikal utfordring til våre forestillinger om hvem som er vår neste, og hvordan vi forholder oss til hjelp og nød i vår tid.

Det hele begynner med et spørsmål fra en lovkyndig: «Hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?» Jesus svarer ikke direkte, men vender spørsmålet tilbake: «Hva står skrevet i loven?» Og mannen svarer korrekt: «Du skal elske Herren din Gud... og din neste som deg selv.»

Men så kommer det egentlige spørsmålet: «Hvem er min neste?» Det er dette spørsmålet Jesus svarer på – ikke med en definisjon, men med en fortelling. En lignelse. Og det er viktig å merke seg: Jesus svarer ikke på spørsmålet slik det ble stilt. Han snur det. For spørsmålet «Hvem er min neste?» handler egentlig om å avgrense ansvaret. Hvem må jeg bry meg om? Hvem kan jeg la være?

Jesus svarer ikke: «Din neste er den og den typen person.» I stedet forteller han om en mann som ble overfalt, og om tre personer som passerer. To av dem – en prest og en levitt – går forbi. Den tredje, en samaritan, stanser og hjelper.

Og så spør Jesus: «Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som ble overfalt av røvere?» Spørsmålet er snudd. Det handler ikke lenger om hvem som er min neste, men om hvem jeg velger å være en neste for.

Det er vanskelig for oss i dag å fullt ut forstå hvor provoserende det var for Jesu samtidige at det var nettopp en **samaritan** som viste barmhjertighet. Jøder og samaritanere hadde et gjensidig uvemmskap som hadde vart i århundrer. Samaritanene ble sett på som religiøst urene, som forrædere mot den sanne tro. De var de andre, de fremmede, de man ikke skulle ha noe med å gjøre.

At det er en samaritan som er helten i fortellingen, er ikke bare overraskende – det er dypt utfordrende. For å karikere så er det som om Jesus i dag skulle fortalt en lignelse hvor en flyktning, en muslim, en rusavhengig, eller en somaliske kvinne i hijab er den som handler rett, mens presten og diakonen går forbi.

Jesus utfordrer ikke bare hvem vi skal hjelpe, men også hvem vi er villige til å ta imot hjelp fra. For det er ikke bare samaritanen som er radikal – det er også den sårede mannens stilltiende aksept av hjelp fra en som han kanskje selv ville ha foraktet.

Vi vet ingenting om den overfalte mannens identitet. Han er anonym. Vi vet ikke om han var rik eller fattig, from eller syndig, jøde eller hedning. Det eneste vi vet, er at han er slått, ranet og etterlatt halvdød.

Og det er nettopp poenget. I møte med nød forsvinner **alle** identitetsmarkører. Den som ligger i grøften, bryr seg ikke om hjelperens etnisitet, religion eller sosiale status. Han trenger hjelp – og han får det.

Dette er en viktig påminnelse i vår tid. Når vi diskuterer hvem som skal få hjelp, hvem som har rett til å være her, hvem som er «våre», så glemmer vi ofte at i nødens stund er det ikke identitet, men handling som teller. Den som hjelper, er den som er en neste.

Presten og levitten i fortellingen går forbi. Det står ikke hvilken vei de gikk. Kanskje gikk de fra Jeriko mot templet i Jerusalem? Derfor er de kanskje redde for å bli urene. I Moseloven var kontakt med blod og døde forbudt for dem som skulle utføre tempeltjeneste. Kanskje de tenkte: «Hvis jeg hjelper denne mannen, blir jeg uren og kan ikke gjøre min plikt i tempelet.»

Men Jesus snur dette på hodet. For ham er det ikke renheten som er hellig, men kjærligheten. Det er ikke lovens bokstav, men dens ånd som teller. Å gå forbi et menneske i nød for å bevare sin religiøse renhet er å misforstå hele poenget med troen.

Hva betyr dette i dag? Vi har kanskje ikke de samme renhetsforskriftene, men vi har våre egne grenser. Vi holder oss unna det som er «skittent», «komplisert», «farlig». Vi unngår rusavhengige, hjemløse, psykisk syke. Vi holder avstand til de som ikke passer inn i våre normer. Vi frykter å bli dratt ned, smittet, forstyrret.

Men Jesus sier: Gå over veien. Bøy deg ned. Bind opp sårene. Bli skitten. Det er der kjærligheten bor.

La oss gjøre et tankeeksperiment. Hva om samaritanen hadde kommet forbi **før** røverne? Hva om han hadde sett den reisende, men valgt å gå videre – og så kom røverne og slo mannen ned?

Ville vi da fortsatt kalt ham barmhjertig?

Dette tankeeksperimentet utfordrer oss til å tenke på **strukturell nestekjærlighet**. Det er én ting å hjelpe den som allerede er skadet. Det er noe annet å arbeide for at volden ikke skjer i utgangspunktet.

I vår tid kan dette oversettes til spørsmål om sosial rettferdighet. Hva gjør vi for å hindre at mennesker faller i grøften? Hva gjør vi for å bekjempe de strukturelle røverne – fattigdom, rasisme, urettferdighet, krig?

Det er ikke nok å være barmhjertig etterpå. Vi må også være rettferdige på forhånd.

Jesus' lignelse utfordrer oss til å utvide vår forståelse av hvem som er vår neste. Ikke bare naboen, ikke bare den som ligner oss, men også den fremmede, den vi kanskje har fordommer mot, den vi ikke forstår.

I en tid preget av polarisering, fremmedfrykt og økende ulikhet, er denne utfordringen mer aktuell enn noen gang. Hvordan møter vi flyktningen som banker på vår dør? Hvordan forholder vi oss til dem som lever på utsiden av vårt fellesskap – de som ikke passer inn i våre kategorier?

Jesus sier: Gå og gjør som samaritanen. Ikke spør hvem som er din neste. Spør heller: For hvem kan **jeg** være en neste?

Lignelsen om den barmhjertige samaritan er ikke bare en fortelling om godhet. Det er en radikal kritikk av et samfunn som setter grenser for kjærlighet. Det er en invitasjon til å leve annerledes – å se med nye øyne, handle med nytt mot, og elske med en kjærlighet som ikke spør etter grenser.

Det er en fortelling som peker på Kristus selv – han som kom som den fremmede, den foraktede, den som ble avvist av sine egne, men som bøyde seg ned, tok på seg våre sår, og bar oss til helbredelse gjennom forsoningen.

Må vi, som hans etterfølgere, være slike neste for hverandre. Ikke bare i ord, men i handling. Ikke bare etter at uretten har skjedd, men også i kampen for en verden der færre faller i grøften.

Ære være Faderen og Sønnen og Den hellige Ånd som var er og blir en sann Gud fra evighet til evighet.